

היבטים לשוניים בפרשת תרומה פא

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בפרשת תרומה בהפטרות זכור ובראשון של תצוה

ה ב יִדְבְּנוּ: הדל"ת בשוא נע¹

כה ג זָהָב וְכֶסֶף: יש להקפיד על הפרדת התיבות וכן בהמשך פס' ה: אֵילָם | מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת | תַּחֲשִׁים

כה ה מֵאֲדָמִים: מ"ם בשוא, אל"ף בקמץ חטוף

כה ח וַעֲשׂוּ לִי: טעם מרכא נסוג אחור לע"ן

כה י וְאֶמָּה: אל"ף פתוחה ודגש חזק במ"ם להבדילו מאָמה עבריה

כה יב וַיִּצְקֶתָּ לָּו: טעם מונח נסוג אחור לצד"י ודגש חזק בלמ"ד

כה יד עַל צִלְעֹת הָאָרֶץ: טפחא בתיבה עַל

כה טז אֲשֶׁר אֶתֵּן אֵלָיֶךָ: אין לסיים 'אשר, אתן אליך' (טעות נפוצה)

כה יז עליית שני

כה יט וְכָרוֹב-אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה: טעם טפחא בתיבה מִקְצֵה, אין לקרא 'וכרוב אחד, מקצה מזה'

כה כ סִכְכִּים: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף פתח כפי שמופיע בחלק מהספרים²

כה כא מִלְמַעְלָה: הלמ"ד הראשונה רפויה בשוא נח בניגוד למילה מִלְמַטָּה שהלמ"ד דגושה בשוא נע

כה כב וְדִבַּרְתִּי אֵתְךָ: יש להקפיד על הפרדת התיבות שלא לבטא חירק אחד לשתיהן

כה כד רָחֲבֹ: הר"ש בקמץ קטן

כה כט וקְשׁוּתָיו: ש"ן שמאלית

הערה: ישנן שתי שיטות הנהוגות בקביעת מקום העלייה השלישית, יש מי שנוהג לקרוא עד פרק כה ל (פרשה פתוחה) ויש מי שנוהג להמשיך עד סוף הפרק (פסוק מ, פרשה סתומה). אין לכך נפקא מינה רק שאולי כדאי להודיע על כך מראש לציבור המתפללים ולהימנע מהערות מיותרות בזמן הקריאה.

כה לט כִּכָּר: הכ"ף השנייה בקמץ³

כה מ מִרְאֶה: המ"ם בקמץ קטן אֲשֶׁר-אֶתֵּה מִרְאֶה בָּהֶר טפחא במילה 'מראה' וכך צריך לקרוא 'אשר אתה מראה, בהר'

פרק כו אַחַת-אַחַת: כאשר המילה מוטעמת באחד המפסיקים העיקריים, סו"פ, אתנח, זקף או סגול =>

אַחַת, בשאר המקרים => אַחַת. יוצא מן הכלל כו ח מִדֶּה אַחַת

כו א מְשֹׁרֶ: עקב היות הש"ן והז"ן מאותו מוצא – אותיות שיניות, יש קושי מסוים לבטא את הש"ן בשוא נח. המ"ם בקמץ חטוף של בנין הפעל

כו ד לְלֹאֶת: געיה תחת הלמ"ד הראשונה והשווא אחריה, נע⁴

כו ז לְאֹהֶל: הלמ"ד בשווא נע ולא בקמץ

כו יב הַעֲדֹף: הטעם בדל"ת מלרע וכן הדבר גם בפסוק הבא

כו טו עליית רביעי

כז כב וְלִירְכָתִי: הכ"ף דגושה הלמ"ד בשוא נח למרות הגעיא בוי"ו

כז כג בִּירְכָתִים: הר"ש בשוא נח והכ"ף אחריה רפויה

¹ הקוראים וי"ו כבית רפויה (מבטא "ישראל" רגיל) אם יקראו בשווא נח משנים משמעות.

² זו שיטת כתבי יד מדויקים ובראשם כא"צ, אבל למעשה לא מומלץ לקרוא כן מי שקורא כל שוא נע כעין סגול.

³ זה אחד משיבושי חילופי קמץ פתח מדפוס ונציה שהתאזרחו בחומשים. כן הוא אל-נכון בקמץ בתנ"ך ירושלים תשיג, בדותן ע"פ לנינגרד. ובברויאר ובכתר בר אילן. וכן בפסוק המקביל בפרשת ויקהל (לז כד).

⁴ כך הדבר על פי תורה קדומה ואם למקרא, בראשון מביניהם, בחלק הדקדוק נאמר כך: השווא שבלמ"ד נע מפני הגעיה שקדם לו וכן הוא בכל התיגאן וברב הדפוסים ושרשו לול והאל"ף נוספת, עכ"ל.

וכבר אמרנו שיש כאן כתיב מלא דקדוקי. כלומר המילה בכתיב דקדוקי היא לולאות, לכן אין ספק שהוא שוא נע.

כו כד וְהָיוּ: וא"ו החיבור בשווא נע והקורא בפתח משנה משמעות לזמן עבר. מְלַמֵּטָה: הטעם במ"ם
מלעיל, הלמ"ד דגושה בשוא נע, בניגוד למילה מְלַמֵּעָה שהלמ"ד רפויה ובשוא נח.
כו ל הָרְאִיתָ: הה"א בקמץ קטן

כו לא עליית חמישי
כו לג וְהִבְדִּילָהּ: במלרע וללא מפיק
כו ו כָּרַכְבּ: הכ"ף השנייה בחולם, לא בקיבוץ

כז א עליית ששי
כז ט עליית שביעי המפטיר השנה (פא) הוא בזכור
כז יא מָאָה אָרְבָּ: טעם נסוג אחור למ"ם
כז טז עֲמִידָהֶם אֲרִבְעָה: בפשטא זקף ולא במונח זקף כפי שמופיע בחלק מהדפוסים
כז יט וְכָל-יְתֻדָּתָ: הו"ד בחירק חסר והת"ו בשווא נח על אף הקושי שבהגיית הדל"ת שלאחריה

מפטיר לשבת זכור דברים כה:
יז עֲמָלֶק: יש הקוראים פרשת זכור כל מילה וכל אות לאט ובהדגשה והם עלולים לקרוא את המ"ם בדגש
בעוד שהיא רפויה אחרי חטף. בְּצִאֲתֶכֶם: הת"ו בשווא נע
יח קָרָךְ: געיה בקו"ף והר"ש בשווא נע. וַיִּזְנֹב: גם כאן בעלי הקריאה האיטית המדגישה, עלולים לקרוא
את הו"ד בשוא נע ובדגש בעוד שהיא ללא דגש ובשוא נח. כָּל-הַנְּחָשִׁים: נחץ בנו"ן מפאת
הגעיה. וַיִּגַּע: קוראים שבכל קריאה אינם מבחינים בין אל"ף לעי"ן עלולים לקרוא כאן עי"ן פתוחה במקום
עי"ן בפתח גנובה, כלומר: ויגעה. אבל לפי קריאת האשכנזים יש כאן אל"ף גנובה ונקרא וַיִּגַּע. ולפי עדות
המזרח: וַיִּגַּע
יט בְּהִנִּיחַ: כבהערה הקודמת יש קוראים המדגישים את הנו"ן ואם בקריאתם אינם מבחינים בין קמץ
לפתח, הם עוברים משימוש של מנוחה למשמע של הִנָּח או עזיבה. אֲשֶׁר יִי־אֱלֹהֶיךָ: שימו לב! אֲשֶׁר
במונח, יי" געיה ומוקף, ולא כחומשים דוגמת קורן שהטעימו להיפך
מָכַל-אֵיבֶיךָ: טעם קדמא באל"ף, גרש בב"ת והו"ד ביניהן בשווא נע.
אֶת-זָכְרָךְ: לאחרונה השתרש מנהג לקרוא פעמים את המילה "זכר". מנהג זה אינו מוכר באשכנז המערבי
וגם לא בעדות המזרח. בקונטרס "מקראות שיש להם הכרע" של הר"מ ברויאר ז"ל⁵ האריך להוכיח שאין
ספק שנוסח הצירי הוא הנכון, ואין כל צורך בקריאה הכפולה

הפסרת שבת זכור שמואל א טו (הספרדים מתחילים בפס' א):

א לְמִשְׁחָךְ: שיי"ן בקמץ גדול, ח"ת בחטף קמץ וכ"ף סופית בקמץ גדול
ב בַּעֲלֹתָו: געיה בב"ת, אין לקרא 'בלותו'
ג וְהִכִּיתָהּ: במלרע
ד וַיִּשְׁמַע: יו"ד בשווא נח, שיי"ן בפתח והמ"ם בדגש חזק
יח בְּדָרְךָ: הבי"ת בשווא נע ולא בפתח
כג וַיִּמָּאֶסֶךְ: בתכנת הכתר שאנו מעתיקים ממנה אין געיה באל"ף, עם זאת אין ספק שהאל"ף בקמץ רחב
והסמ"ך בשוא נע⁶
כה וַאֲשַׁתְּחֹה: הוא"ו בשווא נע
כח מִמֶּךָ: כ"ף סופית דגושה
ל וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי: מלעיל

⁵ ניתן להוריד מכאן

http://www.herzog.ac.il/tvunot/fulltext/mega10_broyer.pdf המעוניין יכול לקבלו אצלי

⁶ במקרים כגון זה השלים ר"מ ברויאר געיות במקום הראוי להן. הקובע שזה קמץ רחב ושוא נע או חטף, ושוא נע הוא כי אמאס
הוא במשקל אָפֶעֶל.

ראשון של תצוה
 כז יט וַיִּקְחוּ: הוּא"ו בשווא נע. לְהַעֲלֹת: געיה בה"א מעמידה במעט את קריאתה למנוע הבלעת העי"ן החטופה
 כח א לְכַהֲנוּ-לִי: געיה בכ"ף
 כח ג רִיחַ חֲכָמָה: יש להקפיד על הפרדת התיבות
 כח ו שני במנחת שבת
 כח י שלישי במנחת שבת
 כח י עַל הָאֵבֶן הָאֶחָד: טעם טפחא בתיבה ע"ל

נפתח בהערות אברהם נפח ז"ל

כה ד וַיֵּשֶׁשׁ בתורה, סוג של פשתים. בספר אסתר כתוב במקום שיש, אבן. **א"ה**. כוונתו למקרא וַעֲמֹדֵי יֵשֶׁשׁ (אסתר א, ו). לפי חז"ל ידענו שמדובר בפשתן על פי המקרא ביחזקאל פְּאֲרֵי פְּשִׁתִּים יִהְיוּ עַל רִאשֵׁם וּמִכְנָסֵי פְּשִׁתִּים יִהְיוּ עַל מְתְנֵיהֶם (מד, יח).

כה יא וַצִּפִּיתָ שים לב, תמיד וַעֲשִׂיתָ (מלעיל) אבל וַצִּפִּיתָ (מלרע). **א"ה**. יש מנהג משונה במקצת לסמן את מקום ההטעמה ע"י 'עולה' מטעמי אמת⁷. ובסידור רינת ישראל מסמן מלרע ע"י טעם זרקא על האות האחרונה. זה עדיף על שיטת הסימון ע"י מתג, אבל עדיף סימון אחר. הכלל שו"י⁸ ההיפוך לעתיד עושה מדבר ונוכח מלרע, אינו חל על ל"ה ול"א בניין קל. אלא על פיעל ושאר בנינים. יש כמובן חריגים.

עתה מצאתי בענין הזה בספר לעגי שפה מאת ידידנו הרב אמיתי בן-דוד נר"ו יְתִיב <[. בעברית המחדשת, שמו של סימן (בצורת ראש חץ הפונה שמאלה), שמעמידים מעל האות המוטעמת במלה – ומורה על הטעמתה (שמנגנים ומטעימים את התיבה במקום עומדו, אם מעל תחילת המלה – הרי התיבה מלעיל, ואם מעל ההברה האחרונה – הרי היא מלרע). אך במקורותינו, הוא שמו של טעם מטעמי נגינת המקראי – המופיע רק מתחת ולפני אות ראשונה במלה⁹ (ונקרא גם בשם 'שופר מוקדם' או 'משפּלִיל', ומורה על ניגון חזק ובודד לקריאת המלה¹⁰ (מפסיק בדרגת 'משפּה' י"ב). אין לענין עניין מיוחד בהערות ולכן לא העתקתי), אני מתפלא במקצת שהוא מושיב את התיב על גג המלה, במקום לקרוא לטעם אשר זהו מקומות דהיינו העולה. אני מבין מדבריו שהאקדמיה היא המכנה סימן זה על גג המלה 'יתיב' במקום 'עולה'. ובזה הוא צודק. ובנוסף אני טוען ששימוש זה אינו נכון.

ע"כ מהערות אברהם נפח ז"ל (לא הכנסתי הערות פרשניות וחלקן מתריסות).

הרב גור אריה צור נר"ו דרשת וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה.... תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי יש ליתן טעם מדוע נאמר בשני אופנים: וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה.... תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי ובשימת לב, יש לומר, שהבדיל הכתוב בין תרומה מיראה ותרומה מאהבה. כיצד: האופן הא', וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה היא הנקראת תְּרוּמָה סתם, והם יקחוה כלומר יתנוה לי, והיא תרומה הניתנת מיראה. ונרמזת מהמלה וַיִּקְחוּ. שילחנו עם יצרם אשר אינו נותן להם נדבת לבם, ויקחוהו לצד הנתינה. והאופן השני, תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי היא הנקראת תְּרוּמָתִי, מלשון חיבה, תרומה השייכת לי, ונאמר בה תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי, שזו תרומתי האהובה עלי, שהיא ניתנת מנדבת טוב הלב, ועל כן נאמר בה תִּקְחוּ, שרמזו הכתוב בה שכרה בצידה.

⁷ מודעת זאת שבטעמי אמ"ת הטעם שהוא המפסיק הגדול ביותר מכוונה 'עולה ויורד'. הטעם מורכב משני חלקים, 'עולה' כעין מהפך מעל ההברה שלפני ההברה המוטעמת: 'יורד' כעין מונח בהברה המוטעמת וְשִׁעִים תהלים א א. במלים מוקפות כאשר למקף רק הברה אחת, העולה בא במלה המוקפת (הראשונה) בהברתה האחרונה על-פְּלִי מִים פס' ב ללא מקף.

ושמא יש לומר שזו היא כוונת אוה"ח הק' בפר' ויקהל לה, כא: וַיֵּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר
נָשָׂא לְבֹ, וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רֹחוֹ. פירוש שהן שתי הדרגות במתנדבים, הא' הוא
המתנדב ברצון נפשו כפי יכולתו וערך ממונו, ולזה יקרא נְדָבָה רֹחוֹ, והב' הוא
המתנדב יותר מיכולתו מגודל טוביות לבו, ולזה יקרא נָשָׂא לְבֹ, פירוש שהלב
מנשאהו ומעריכו בערך עשיר יותר ממה שהוא לתת דבר יקר. ע"כ דבריו.

ולעומקו של מקרא יאמר שהם הם הדברים, וכנ"ל, שהלב מדובבנו. ורצה הכתוב
לומר, שגדולה הנדיבות מאהבה מאשר מיראה, ואשר על כן הנותן מיראה יקרא
בו ויקחו לי תרומה. ולעומת זאת הנותן מאהבה, עליו הכתוב אומר תקחו את תרומתי.
ואשר על כן נקראת תרומתי ולא תרומה בלבד. וכמאמר הזוה"ק (קל"ה עמ' א')
וְכִדִּין בְּרַחֲמֵי דִּילֵיהּ בִּאהֲבֵתוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי.

ועל דרך הרמז ירמוז הכתוב למובא בזוה"ק (שמות קל"ד עמ' ב') וַיָּבֹאוּ אִינּוֹן
צְדִיקִיָּא, דִּידְעֵי לְשׁוֹאָה רְעוּתָא דְּלִבְהוֹן לְגַבִּי מְלָכָא עֲלָאָה קְדִישָׁא, שיודעים לכוון
רצון לבם לקב"ה, בְּגִין לְאַמְשָׁכָא רְעוּתָא דְּמֵאֲרִיהוֹן לְגַבִּיָּהוּ מְעִילָא לְתַתָּא. ועל ידי
כך להמשיך את רצונו אליהם מלמעלה למטה.

כמו כן בענין התרומה: וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה הוּא מלמטה למעלה, תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי
הוא כעין השכר, מלמעלה למטה.

וכאומרו: תרומתכם מלמטה, מושכת שפע תרומתי אליכם מלמעלה למטה.
ועל פי זה יובן מדוע הראה הקב"ה למשה מטבע של אש דוקא ולא מטבע רגיל
באמרו זֶה יִתֵּנוּ. שבזה גילה סודו לנביאו כיצד להמשיך הקדושה מלמעלה
למטה. כי אש המטבע תעלה למעלה, ובה הראה לו את משקלה, ומשקלה יורד
הוא למטה.

ורמז לו בזה סוד העבודה הנרצית. שעל ידי וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, שהוא רצון הלב
מלמטה למעלה, מתרוממים הצדיקים אל הקב"ה להתדבק בשכינה הקדושה
העליונה כמטבע של אש קודש העולה למעלה, ועל ידי זה ימשיכו את הרצון
העליון מלמעלה לדור אתם למטה כמשקלה של המטבע היורד מלמעלה למטה.
ולכן כָּפַל הכתוב לומר וַיִּקְחוּ-לִי תְרוּמָה, כותתא לעילא, תִּקְחוּ אֶת תְּרוֹמָתִי מְעִילָא
לְתַתָּא.

דרשת יִדְבְּנוּ

מֵאֵת כָּל-אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבֹ.

יִדְבְּנוּ. לפשוטו של מקרא, פירש רש"י לשון נדבה. והוא לשון רצון טוב.
ולעומקו של מקרא יש ליתן טעם לפירושו רצון טוב. ובשימת לב נאמר יִדְבְּנוּ לְבֹ,
ומאי לְבֹ, שנדבת הלב היא, וזה מובנו של רצון טוב. וכדמתרגם אונקלוס רְעוּתָא
דְּלִבָּא. ומוסיף תרגום יונתן ולא באלמוותא. לשון אלימות. שלא הכריחוהו מן
החוץ אלא רצון פנימי הוא מותוך מעמקי לבו.

ולעומקו של מקרא יש לומר מלשון דִּבְבִּי שְׁפָתַי יִשְׁנִים (שיר השירים ז, י).

א"ה. לכאורה יש כאן עירוב תחומין. שורש נ.ד.ב. לחוד ושורש ד.ב.ב. לחוד. הרד"ק בשורשים
נדב, וענין הנדיבות ידוע. והוא מי שנפשו רחבה לתת משלו במקום ראוי וכפי הראוי לו:
ובשורש דבב אחרי שמביא את המקרא בשיר השירים ואת הלשון דָּבָה, 'ענינם דיבור'.
למרבה הפלא מצאתי במחברת מנחם

דב • מתחלק לשלש מחלקות : האחר • ידבנו לבו (שמות כה ב) כל נדיב לב (שם לה כב) נדיבי עמים נאספו (חלים מז י) . השני , ומדיבת נפש (ויקרא כו מז) ולאריב את נפשך (ש"א ב לג) • השלישי דבת הארץ (במדבר יג לב) ומוציא דבה הוא כסיל (משלי י יח) ותעלו על שפת לשון ורבת עם (יהוקאל לו ג) את דבתם רעה (ברא' לו ה) ענין אחר להם , ופתרון דבה כמו מלה , ומבטא , ומגורתם דובב שפתי ישנים (שיר ז י) וכה פתרון וחכך כיון הטוב • טוב ריחו ישיב נפש [נ"א] גורעים] לשום להם פה • הרי לפנינו מנחם בן סרוק מראשוני המדקדקים מקשר בין דבב לנדיב⁸

והדרשוהו (יבמות צ.ו) שכל האומר דבר תורה משמו של הנפטר, שפתי הנפטר דובבות בקבר. כלומר שהוא כעין מניע את שפתי הישן בקברו. כענבים הללו, מה ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליהם מיד דובבים, כלומר מוציאים משקה החבוי בהם, אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוה"ז שפתותיהם דובבות בקבר.

כמו כן בענינינו. יש שהפעולות מדובבות את הלב ויש שהלב מדובב את הפעולות: יש שהפעולות מדובבות את הלב כמובא בכוזרי לר' יהודה הלוי, אחרי הפעולות ימשכו הלבבות. וכשאדם נותן מעט נפתח לבו ליתן יותר, ואז הפעולות מדובבות את הלב, וזו דרגה תחתונה של נתינה.

ויש שהלב הוא המדובב את הפעולות, כאשר הנתינה היא מן הלב. ליתן בהרחבה, ואחרי הלבבות ימשכו הפעולות, והיא הדרגה היותר עליונה. היינו דכתיב יִדְבְּנוּ לָבוֹ, לבו ידובבנו, וזו הנקראת תְּרוּמָתִי.

ועל דרך הצח, יִדְבְּנוּ, בגימטריה ע"ב. ובא הכתוב לרמוז לך, שבעת נתינת הלב מרצון טוב, נזקקים לו ע"ב מלאכים קדושים שהם שמות ע"ב של חסד ה', כדי להוציא מיד את רצונו הטוב אל הפועל.

ועוד על דרך הצח, בגימטריה קטנה יִדְבְּנוּ היא פ, כלומר ט', וזה יורה על טוב לבו.

והשפתי חכמים פירש לשון יִדְבְּנוּ כאלו אמר ינדבנו והנו"ן מובלעת בדגש הדל"ת. ועל פי הערת השפתי חכמים שידבנו הוא קיצור מהמלה יִנְדְּבָנוּ, שהנו"ן מובלעת בדגש הדל"ת, הרי אם נגלה שוב את הנו"ן לכתוב יִנְדְּבָנוּ לבו, הרי לבו הוא כְּמִי שְׁמַעְשָׁהוּ לְנִדָּב עצמו לדבר מצוה.

ועל דרך המוסר והצח י"ל שלא תהיה פעולת הנתינה פעולה חד פעמית והתעוררות רגעית אלא ידבנו לבו את דמיו הם כספי צדקתו ימים רבים. שזו התרומה הנרצית לפני השם.

כה כב וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכְּפֹרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִּים אֲשֶׁר עַל-אֶרְוֶן הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: הרב גור אריה צור נר"ו פירש רש"י בתוספת ו בדבור המתחיל: וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. הרי וי"ו זו יתירה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה תפתר: וְאֵת אשר אדבר עמך שם את כל אשר אצוה אותך – אל בני ישראל הוא. עכ"ל.

⁸ מודעת זאת ששיטת המדקדקים עד יהודה חיוג' היתה שיש שתי אותיות עיקריות לשורש, ולעתים רק אחת. שיטה זו זכתה לעדנה בהגדרה שיש שתי אותיות עיקריות, ויש אות שלישית נוספת היכולה לבוא לפני השתיים העיקריות אחריהן או ביניהן. והוזכר כאן כמה פעמים שגם דעת רש"י בשיטה זו, ומדבריו על מְשִׁיתָהוּ (שמות ב, י) ועל צָדָה (שמות כא, י) רואים הבחנה ברורה בין ע"ו/י ובין ל"ה.

ולכאורה היה נראה לומר כי רש"י הוסיף את האות ו בדבור המתחיל לתפארת הפשט, אלא שהשפתי חכמים מעיר במקום שאכן, בספר התורה של רש"י היה כתוב עם וי"ו: ואת.

וכן בפירוש ר' אברהם אבן עזרא, מצינו שגם בספר התורה שלו נמצא וי"ו יתירה, וז"ל: וטעם וי"ו ואת כל-אשר אצנה ככה הוא: מלת ודברתי משרת בעבור אחרת. כאילו כתוב ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרובים. ולא הזכיר הדבר המדובר. והטעם שאדבר אתך להודיע סודי ולהשיב על שאלתך ודברתי את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל.

ולפירושו: הו' היתירה מלמדת כביכול כאילו כתוב פעמים ודברתי, הראשונה בכללות והשניה בפרטות. והעיר אבי עזר על פירוש זה של האבן עזרא: ומה שכתב הרב וי"ו ואת כל אשר אצוה וכו' וכן נמצא ברש"י, ותימה שלא נמצא כן לפנינו בכל ספרי הגולה, ואף בעל אור תורה ושאר מגיהים לא הביאו כלל גירסא זו.

לפשוטו של מקרא קשה למצוא פתרון, כי יש שרצו ליחס את הו' היתירה כביכול לפירוש הפשט הן אצל רש"י והן אצל האבן עזרא, ולא שבאמת היתה ו יתירה. ויש שרצו לומר שהמסורה הנכונה נקבעה לאחריהם. ויש שרצו לומר על פי מסכת קידושין שאין בקיאין בחסרות ויתירות, אלא שהסבר זה יתאים היכא דלא ישתנה פשט הכתוב. אך כאן הרי נשתנה פשט הכתוב ומבטא, עד שרש"י הוצרך להוסיף את המלה הוא.

ובעל העמק דבר, הנצי"ב מוולוז'ין, בפירושו על התורה מקיים את שני הנוסחים, את, ואת, עם ו ובלי ו: את בלי ו' מורה שיש שני אופני תורה שבע"פ, חדא הלכות המקובלות מהקב"ה, שנית מה שהעלה משה בעמלו ובסיעתא דשמיא, וכן הפירוש כאן ודברתי אתך וגו' את כל אשר אצוה וגו', אפילו סיעתא דשמיא מה שתעלה בפלפולך.

ולפי הנוס' ואת עם ו' הוא דבר בפני עצמו ומתפרש כמו בס' דברים י"ח י"ח נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוד' ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל-אשר אצונו והיינו דברות לשעה. [ע"כ העמק דבר]

ולעומקו של מקרא יש לומר שהתכוון בפירושו למה שהוסיף רש"י הוא, כדאמר להם משה לישראל בפרשת המן [טז, כג] ויאמר אליהם הוא אשר דבר יהוה שביתו שבת-קדש ליהוה מחר את אשר-תאפו אפו ואת אשר-תבשלו בשלו ואת כל-העדף הניחו לכם למשמרת עד-הבקר.

ועוד יש לומר כי יתאים פירושו גם לפי האבן עזרא שפירש את הו' היתירה כאומר ודברתי פעמים: בלי ו' דברים לדורות, ועם ו' דברים לשעה.

וכמו שפירש הנצי"ב מוולוז'ין בסוף פרשת נשא: [ז, פט] ובבא משה אל-אהל מועד לדבר אתו וישמע את-הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על-און העדת מבין שני הכרובים וידבר אליו: שני אופני דברות היו שם. האחד פרשיות שבתורה מיד ולדורות. השני לצורך שעה. והראשון שהוא הדבור המובחר [מדבר אליו זה שפירש בנוסח את] היה בא ממקום מצומצם מעל הכפרת אשר על ארון העדות מבין שני הכרובים, וגם וידבר אליו דברות לצורך השעה [וידבר אליו, זה שפירש בנוסח ואת].

ולעומקו של מקרא ועל דרך הצח, יש להבין ייתור האות ו' על דרך של לערבינהו וליתנינהו. כלומר: לערב את פרשת ויקהל עם פרשתנו, פרשת תרומה, ולשנות ולהקיש מזה על זה ומזה על זה:

מובא בפרשת ויקהל (שמות לז, ח') במעשה הכפורת והכרובים: כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת עשה את הכרובים משני קצותיו.

קרי קצותיו וכתוב קצותו. בשני ווי"ן, ובלא יו"ד?

והרי דיבור ה' היורד משמים אשר עליו נאמר בפרשת תרומה וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכֶּפֶרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרֹבִים אֲשֶׁר עַל-אֶרֶץ הָעֵדֻת אֵת כָּל-אֲשֶׁר אֶצְוֶה אוֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִמְצָא בַרשִׁי תוֹסַפְתָּ הוּא בּוֹ, הרי דיבור זה נאמר מעל הכפרת מבין שני הכרובים אשר מִשְׁנֵי קְצוֹתָיו – אל אזניו של משה. כמבואר בפרשת ויקהל: קרי קצותיו וכתוב קצותו. בשני ווי"ן. ומפרשת ויקהל נלמד על פרשת תרומה, וכן תיפתר הו' שעודפת בספרו של רש"י ולכאורה נעלמה בדור שלאחריו, אשר היא היא אותה הוא"ו היתירה שבקצותו, היא היא הוא"ו שבנאָת. והועברה מהקריא של נאָת ונוספה לכתוב של קצותיו ונכתבת קצותו.

ובשימת לב, בהתווסף הו' למלה קצותיו, נעלמה ממנו ה' ונקראת: קצותו. וולא קצוותיו. **א"ה**. לא דק, עיין הערה על הנאמר לעיל, מ"מ הכתיב התקני של קצותיו הוא כו"ו אחרי התי"ו. לכן דבריו אינם דחויים.

כאן נוספו דברים על דרך הקבלה שאינם נוגעים לדקדוק או לפשט המקרא. ועל דרך המוסר יאמר, שהלימוד תורה של כל אחד ואחד בכל הדורות, מחזיר עטרה ליושנה, כאשר הבל פיהם של תינוקות של בית רבן, וכן ההבל היוצא מלימודיהם ועמל פיהם של ת"ח שבכל הדורות, מחזיר עטרה ליושנה, ואת השכינה אל בין שני הכרובים, ומתגלה שם ה': באות י' שבקריא שבמלה קצותיו, ובאות ה' שבראש המלה הוא בפירושו של רש"י, ובאות ו' שבמלה קצוות שבכתיב, היא הו' שבאות בפירושו של רש"י, ובאות ה' המתגלה עם הבל הלימוד של עמל התורה. והרי ה' שלם, ומצפים לכסא שלם למחות שמו של עמלק ולבנות בית הבחירה בב"א. **א"ה**. מצינו במקומות שונים ברש"י כתיבים המנוגדים למסורה שלנו. מצינו גם בדברי חז"ל בתלמוד ובמדרשים. אין לנו רשות להגיה את ספרי המקרא שלנו וכ"ש את ספרי התורה ע"פ מקורות שמחוץ למסורה. עיין בעניין זה בתחילת המבוא של ר"מ ברויאר ז"ל לספר כתר ארם-צובה והנוסח המקובל של המקרא.

כה ל הרב עמרם אייזנשטיין נר"ו ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד: צ"ב למה לא הפסיק ב'לחם פנים לפני', ולמה חיברו את התיבות 'לפני תמיד'. [ולכאורה היה ראוי להטעים: ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד:] ונראה שאם היה הפסק ב'לפני', היה משמע שיתמידי חוזר על הנתינה, שתמיד יתן על השולחן. ובאמת הכוונה ב'תמיד', היינו שהלחם יהא מונח תמיד על השולחן, וכמו שאמרו במנחות צט: שצריך שלא יהא השולחן רגע אחד בלא לחם. **א"ה**. הדברים יפים גם למ"ד שם שתמיד אינו בדווקא כל רגע. משמע שאינו חייב בשימה תמידית אלא שיהיה מונח תמיד לכל מאן דאמר כדאית ליה. ופשוט. בדומה לנדון כאן, בגליון תרומה עח הבאתי מדברי תורת הטעמים דברים דומים למדי.

כה לא ועשית מנחת זהב טהור מקשה תיעשה¹⁰ המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: מזה שאין אתנחתא ב'מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה', משמע לכאורה כשיטת

⁹ **א"ה**. כאשר יש כתיב וקרי נהוג לנקד את הכתיב בניקוד השייך לקרי, ולתת את הקרי ללא ניקוד בגליון או בשוליים. דבר זה עלול לגרום לתקלות של קריאה שגויה. ולכן בדפוסים המאוחרים יותר נותנים את הקרי מנוקד, ובחלק מהדפוסים השאירו את הכתיב ללא ניקוד, מה שמבליט שצריך לעיין בקרי. במלים כמו פְּנֵי שבהם הכתיב הוא ללא וי"ו פְּנֵי, בדפוסים מהתקופה האחרונה דוגמת קורן וברויאר ויתרו על סימון כתיב וקרי וסמכו על הניקוד. כאשר ידידנו מציין שבקרי יש יו"ד ובכתיב אין, לא מדובר בשינוי ממש בין כתיב לקרי אלא בכתיב חסר במקרא, שבחלק מהספרים נהוג לציין בכתיב וקרי.

¹⁰ **א"ה**. אמנם החלטנו קרוב לודאי שכתיב המסורה הנכון הוא תַּעֲשֶׂה ללא יו"ד, עדיין יש מהמאגרים לפי כתיב ספרי התורה הנפוץ (מלבד ספרי תימן) תַּעֲשֶׂה, וידידנו העתיק משם. ברוב המאגרים לרבות שו"ת בר-אילן ללא יו"ד.

הסיפרי (בתחילת פרשת בהעלתך) שגם הגביעים והכפתורים היו מקשה. [ו'ממנה היו', הכוונה ללמד שהיו מקשה עם המנורה, ולא שהיו מקשה בפני עצמם]. אבל להברייתא דמלאכת המשכן פ"ט ה"א שהגביעים והכפתורים אינם צריכים להיות מקשה, (והובא ברמב"ן כאן), צ"ב למה לא הפסיק באתנחתא. ואולי חיברו כאן את עניני עשיית המנורה יחד, שעשיית עיקר המנורה דהיינו 'ירכה וקנה', יהיו 'מקשה'. ואילו 'גביעיה כפתוריה ופרחיה' [שאינם מעיקר המנורה, והם לא 'מקשה'], מ"מ 'ממנה היו'. **א"ה**. יפה כיוון ונחזי אנן. מקום האתנחתא הצפוי לפי הכלל שהאתנחתא חוצה את הקטע שאחרי הפתיחה, הרי צפוי האתנחתא לבוא במלה וְקָנָה. וזה מלבד השיקול שהגביעים והכפתורים והפרחים פטורים ממקשה. יש כאן משפט מחובר בקטע שאחרי האתנחתא. חלקו הראשון מדבר על המקשה, וחלקו השני על ממנה יהיו. וכבמקומות רבים יש כאן 'מזכה שטרא לבי תרי'. כל הששה, המנורה הירך והקנה שהם השלד, הגביעים הפרחים והכפתורים שבאו לקישוט כולם מקשה וממנה.

גם ידידנו גור אריה צור נר"ו דרוש דרש על מקרא זה. **מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה הַמְנוֹרָה** ברש"י משה רבנו נתקשה במעשה המנורה, וזרקה לאור ויצאה מאליה. **ורמזה הכתוב שנתקשה משה באמרו מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה הַמְנוֹרָה**, ולכן כתיב **תַעֲשֶׂה עִם יו"ד**. שהיו"ד תורה על יחידו של עולם, שעל ידו נעשתה המנורה. **א"ה**. עלינו על מוקש! מודעת זאת שבמלה זו מחלוקת כתיב. ובגליון תרומה עז הובאו השיטות ודברי המנחת שי, והעיקר עדות על נוסח כתר ארם צובה על הכתיב ללא יו"ד. מסקנת הדברים שם. **יש להצטער על שלפני האור-תורה לא היה כתר ארם צובה. כי לפי העדות ממאורות נתן הנוסח שם ללא יו"ד וכן נוסח תימן. ואותה מסורה על שבעה מקומות שמלה זו מופיעה במקרא נמצאת גם בכתר ארם צובה, ללא התוספת וחד מנהון מל' יו"ד.**

אין המטרה כאן לפסוק הלכה למעשה, מכל מקום ברור שכמו במחלוקת על כתיב ארון בפס' כב פסק המנחת שי באפן חד-משמעי בניגוד לזוהר, הרי גם כאן היה מסכים לכתיב של בן-אשר. ע"כ מהנאמר שם.

ובהיות המנורה כנגד החכמה, אמרו [תלמוד בבלי ב"ב כה] הרוצה שיחכים ידרים, כמנורה שהיא בדרום. ורמזו בזה שרק המתקשה בלימודו ומתגבר על קשייו יזכה לחכמה, וזה העמל שדברו בו בכל מקום, שתהיו עמלים בתורה. להקשות קושיות ולתרץ תירוצים. והוא אומרו: **מְקַשָּׁה תַעֲשֶׂה הַמְנוֹרָה**.

ועל דרך הצח יאמר: אם תלמודנה **מְקַשָּׁה** – **תַעֲשֶׂה ת"ח**, כמנורה המאירה. ואשר על כן תדרש המנורה כנגד התורה הקדושה.

מְקַשָּׁה שכל התורה כולה שבכתב ובע"פ מדרשים ואגדות הלכות ומוסר כל התורה כולה מקשה אחת היא, ולכן מה שכסתה כאן גלתה התורה במקום אחר, כי הכל אחד.

ועוד, שכל התורה כולה היא השכל האלקי הנעלם מכל רעיון. ובאשר על כן היא לא רק מקשה אחת אלא גם קושיה אחת, שלולא חז"ל משנה וגמרא ומדרשים ואגדות ומפרשים שבכל הדורות, היתה התורה כחידה שאין פותר לה. ושבעים פנים לה כשבעת קני המנורה, והיא כים שאין לו סוף ומעמקים ללא גבול, עד **יִרְכָּה עַד פְּרָחָה מְקַשָּׁה הִיא** (במדבר ח, ד).

המנורה ככלל וכפרט

קני המנורה. משמע שהקנה האמצעי הוא הנקרא מנורה, והצדדיים הם קני המנורה, קני האמצעי. יוצא איפוא שחלק מן המנורה נקראת על שם כולה וכל המנורה נקראת על שם פרטיה, והוא עניין של מקשה אחת. וכן היא התורה חטיבה אחת, כשכל פרט ופרט ממנה נקרא על שם כל התורה כולה וכל התורה כולה נקראת על שם הפרט ולכן מנרה היא אותיות ה"ם נ"ד. הם הנרות הם המנורה

שבלי הנרות אין למנורה תפקיד ובלי המנורה אין הנרות ממלאות את ייעודן
אף כי יאירו בפני עצמן.
וקני המנורה הם לשון קניין, קניין התורה. הם הקנים היוצאים מן המנורה, וכל
הקניינים והחידושים בפרד"ס הם נר מצוה ותורה אור, ולכן כתיב מקשה
תיעשה המנורה.

כו לא ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ויש משזר מעשה חשב יעשה אתה כרבים:
תמוה למה הפסיק ב'ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני', לפני שאמר 'שש משזר'. ולא
כמו בפסוק לו שהפסיק ב'ועשית מסך לפתח האהל... שש משזר'. ובפרט שבפרשת ויקהל
(לו לה) מוטעם גם בפרוכת כן: ויעש את-הפרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ויש משזר
מעשה חשב יעשה אתה כרבים: ובכל הפרשה ההטעמות שווים בציווי ובעשייה [כשמסקל
התיבות שווה, וכאן זה הרי שווה], וא"כ מסתבר שכאן הוא ט"ס, וגם כאן צריך
להטעים: ועשית פרכת בזקף. אך לע"ע לא מצאתי גירסא כזו. וצ"ע.

א"ה. מודעת זאת שאין להגיה נכון יותר להחשיך מסברא. פשיטא שאין בדעת ידידנו לשלוח יד
בספרים חלילה, אבל עצם הביטוי 'ט"ס' לענ"ד אינו נכון. ואני מוסיף שגם אם תמצא גרסה
הגורסת כך – היא תדחה בפני הרוב, וכ"ש לפי הכלל הידוע שגרסה המסתברת יותר מד"י
חשודה שהיא מלאכותית. יתכן שלפעמים הרביע מתעלה מעל הטיפחא הרחוקה ממנו. או שהיה
כאן עניין להפריד את השש ממיני הצמר אע"פ שנפרדו כך מהפרוכת עצמה.

פן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באתר דרשו <http://www.dirshu.co.il/?p=140390>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותבים ☺